

Hoe anderen het zien

De kinderen leren afbeeldingen te bekijken op hun ruimtelijkheid

onderwerp

diverse soorten afbeeldingen

techniek

verzamelen, ordenen, sorteren, beschouwen

Toelichting

Bij het bekijken van afbeeldingen uit tijdschriften, boeken, kranten, folders, enz. (en ook op film, tv.) letten we er lang niet altijd op hoe deze beelden tot stand zijn gekomen, vanuit welk standpunt ze zijn ontstaan. Bedoeld is hier in de eerste plaats het letterlijk standpunt. Dus, hoe staat de kijker (maker) tegenover zijn onderwerp. We zijn geneigd vooral naar de voorstelling, naar het wat te kijken. Toch wordt de voorstelling en dus de afbeelding sterk bepaald door de manier van bekijken.

Een eenvoudig voorbeeld. Een sportjournalist plaatst bij zijn verslag van een voetbalwedstrijd een foto. Hij kan dan meer laten zien dan een neutraal plaatje van een stel spelers. Zo'n foto kan variëren van een wirwar van door elkaar trappende benen (camera laag bij de grond, foto dichtbij, de benen alleen vullen het kader) tot een overzicht hoog van de tribune genomen (waarop zelfs de aanval met stippellijnen is ingetekend): twee totaal verschillende standpunten, die elk een ander beeld van hetzelfde onderwerp opleveren. Als hij bijvoorbeeld de ruwheid van die wedstrijd wil accentueren, zal de eerste foto dienst kunnen doen.

Een ander voorbeeld: de politicus die een toespraak houdt kan mét of zonder de talrijke microfoons in beeld komen. Hij kan van onder uit genomen hoog boven het volk staan. Het doel van deze les is op de eerste plaats het bewuster worden van de ruimte in een afbeelding; vooral het leren zien van het standpunt van de maker (fotograaf, tekenaar, schilder, illustrator, enz.). In de tweede plaats de invloed die door het gekozen standpunt ontstaat op het onderwerp. Daarbij komen de lesdoelen van de hele cyclus aan de orde, ook al die van de volgende lessen.

Hoog standpunt

Laag standpunt

Begeleiding

De kinderen verzamelen enkele weken van te voren afbeeldingen waarop ruimte te zien is (dus geen detailopnamen): tekeningen en foto's uit kranten, tijdschriften, folders, kalenders, enz., als het kan ook reproducties van schilderijen. De les begint met het uitleggen en goed bekijken van de hopelijk grote verzameling plaatjes.

Nu gaan we op verschillende manieren sorteren:

– Hoe zijn de afbeeldingen gemaakt? Met de hand of met een apparaat. Dit levert twee groepen plaatjes op en deze laten we voor de les gescheiden liggen. (Foto's van schilderijen komen natuurlijk toch bij de met de hand gemaakte.) Nu herhalen we spelenderwijs de lesdoelen van de afgelopen lessen, dus:

– Waar zien we overlappen? Bij beide groepen evenveel? Hoe komt dat overlappen? Liggen de dingen ver uit elkaar? Is het standpunt te hoog? Komt dat door de voorstelling? Is het een bewuste keuze van de maker?

– Wie weet waar de horizon ligt op de plaatjes? Is er altijd een standpunt? Is er weer verschil tussen de beide groepen? We kunnen nu groeperen in bijvoorbeeld 3 groepen – lage horizon, gewoon en hoge horizon.

– Wie ziet er dingen waardoor de diepte in de afbeeldingen versterkt wordt, bijvoorbeeld grote vormen dichtbij, op de voorgrond. Zijn er details op de voorgrond? Is het beeld in de verte wazig?

– Zijn er afsnijdingen, bij de foto's meer dan bij de andere groep? Heeft dit ook met diepte te maken?

– We kunnen ook sorteren op kleur en geen kleur. Hebben de kleuren invloed in de diepte van de afbeelding? Zorg er voor dat elk kind aan bod komt.

Bij voldoende tijd kunnen we nu nog doorgaan om ook het verband tussen de werking van de afbeelding zelf en het standpunt van de kijker te onderzoeken. We kiezen hiervoor zelf een of twee afbeeldingen, bijvoorbeeld een schilderij en een foto. Voorbeelden van vragen hierbij: waarom kijk je er zo sterk bovenop; heeft dat een bedoeling; als je een ander standpunt zou hebben bij dezelfde afbeelding, wat dan; is er verband tussen letterlijk en geestelijk standpunt (visie van de maker); is dat bij tekeningen en foto's hetzelfde.

Andere opdrachten

Straat met huizen. De kinderen maken met de verzamelde afbeeldingen van huizen een straat. Deze loopt evenwijdig aan de onderkant van het papier (dit om perspectivistische moeilijkheden te voorkomen). Eerst verdelen we het illustratiemateriaal in twee groepen: een met lage en een met hoge horizon. Twee groepen kinderen maken daarmee ieder een collage van de straat. Daarna bekijken we die en bespreken haar.

Bekijk met de kinderen het verschil in ruimte tussen een reproductie van een schilderij uit bijvoorbeeld de Gouden Eeuw en een van een impressionist, bijvoorbeeld een Ruysdael en een Pissarro. Voor uitgebreide toelichting op kunstbeschouwen zie Hoofdstuk 7 van het *Handboek*.